

Medyada Şiddet; Televizyon Çizgi Diziler Üzerine Bir İnceleme*

Nüket Elpeze Ergeç**
Murat Ertan Doğan***

Özet

İzleyici araştırmaları televizyon yayın içeriklerinin, izleyiciler üzerinde değer sistemlerinin oluşumunda ve davranışların biçimlenmesinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Şiddetin sadece haber, dizi ve magazin programlarının yanında, çocuk kanallarında da önemli boyutta olduğu gözlemlenmektedir. Şiddetin öğrenilen bir davranış olduğuna vurgu yapan Riches (1989), şiddet eylemi sosyal gerçekliği pratik anlamda dönüştürmeyi hedefleyen ve bunu yaparken de içinde bulunduğu sosyalliğin düşünsel durumunu sergileyen bir yapıya sahip olduğunu belirtmektedir. Şiddetin kişiler üzerinde bir tepkisizlik yarattığı, giderek şiddetin problemleri çözmeye bir yol olarak kabul edildiği, televizyonda izlenen şiddetin taklit edildiği ve televizyondaki karakterler ile şiddet gören arasında özdeşleşme kurulduğuna dair çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Wilson vd, 2002; Kirsh, 2006). Bu çalışma, medya üzerinden çocuğun maruz kaldığı şiddete ilişkin yeniden düşünmeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında Türkiye’de ulusal çapta yayın yapan özel bir çocuk televizyon kanalının bir haftalık yayın akışında yer alan 24 farklı çizgi dizideki şiddet ögesi incelenmiş ve bu öğeler sınıflandırılmıştır. Araştırma sonunda örneklem kapsamındaki dizileri izleyen çocukların, ortalama her 40 saniyede bir şiddet içeren eyleme maruz kaldığı bulgulanmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda çalışma, çocukların televizyon izlerken şiddetin etkilerinden korunma yollarının birçok farklı disiplinlerle işbirliği ile uzun soluklu çalışmalarla önlenebileceğini çözüm olarak sunmuştur.

Anahtar Kelime: çocuk, şiddet, medya, televizyon

Violence in the Media; Review on the Television Cartoon Series

Abstract

Studies show television has a crucial impact on children’s development of value systems and forming of behaviors. Violence occurs not only in news, magazine programs and TV series but in children’s television channels. Riches (1989) argues that violence is a learned act. Act of violence intends to transform societal reality to practice as it represents the intellectual social circumstances at the present. There are numerous research intend that violence induce unresponsiveness and violence on television is imitated by viewers. Besides all, violence is accepted as a way to solve individual

*Polis Akademisi Suç Araştırmaları Merkezi (SAMER) tarafından düzenlenen 5. Uluslararası Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu (3-4 Kasım 2013, Antalya)’nda “Medyada Şiddet ve Çözüm Yolları Üzerinde Yeniden Düşünmek” başlığıyla sözlü bildiri olarak sunulmuş ve özeti basılmıştır.

**Doç.Dr. Çukurova Üniversitesi, İletişim Fakültesi, nergec@gmail.com

***Yrd.Doç.Dr.Çukurova Üniversitesi, İletişim Fakültesi

problems and identification with the television characters involved in violent acts (Wilson vd, 2002; Kirsh, 2006). This study focuses to find a solution to prevent children from media violence. In the study, a survey on 24 different cartoons a Turkish television channel are conducted through content analysis method to emphasize the importance of the argument. At the end of the study, it is discovered that the children watching the sample of cartoons are exposed to acts of violence averagely every 40 seconds. The results obtained in this study shows that long-term interdisciplinary missions could prevent children from the effects of television violence.

Keywords: Children, violence, media, television

1. Giriş

Şiddet olgusu yıkıcı sonuçları olan insanlığın doğuşundan itibaren var olan bir olgudur. Medeniyetlerin yıkılması ve yeniden kurulmasında şiddet temel aracı rol oynar. Bu nedenle şiddetin önlenmesi ve yarattığı sorunların ortadan kaldırılması için önlemler alma zorunluluğu duyulmuştur. Şiddet kavramı, Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization-WHO, 2002) tarafından “Bir kişiye, kişilerin başka kişilere, bir grup veya topluluğa karşı, genellikle yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişim bozukluğu ve mahrumiyetle sonuçlanan tehditle veya fiili olarak uygulanan erk veya fiziksel güç kullanımı” olarak tanımlanmaktadır. California Üniversitesi Sosyal Politikalar ve İletişim Merkezi (UCLA Center for Communication and Social Policy) tarafından 1997 yılında hazırlanan “Ulusal Televizyon Şiddet Raporunda” (National Television Violence Report – NTVR) (1998,s.18) şiddet, “fiziksel güç kullanımı veya bu gücün kullanımına ilişkin inandırıcı bir tehdidin kasıtlı bir biçimde bir insana, bir animasyon karakterine veya gruplar halindeki insan ve karakterlere uygulanması” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamaya ek olarak, fiziksel anlamda kötü sonuçlara yol açan şiddetin ekranda görülmeyen (görüntü dışında) bir şekilde de meydana gelebileceği ifade edilmiştir.

Potter (1999) “şiddet nedir” sorusunun aldatici bir yapıda olduğunu, bireylerin şiddetin ne olduğunu, şiddeti gördüklerinde kolayca anlayabildiklerini, fakat bununla ilgili yazılı bir tanımlama yapıldığında kavramla ilgili kavrayışımızın yazıya dökülmesinin zorlaştığını, bu nedenle de genellikle şiddetin örnek verilerek tanımlandığını ifade eder. Carter ve Weaver (2003,s.3) şiddetin tanımının genellikle farklı coğrafi konumlarda bulunan topluluklara, kültürel yapılara ve zamana göre değiştiğini, özellikle de genel kabul gören medyada şiddet tanımlarının neredeyse her on yılda bir büyük oranda değiştiğini söylemektedir. Bununla birlikte medyada var olan şiddetin tanımlanması, şiddet unsurlarının ne şekilde temsil edildiğine göre de değişmektedir. Televizyonda şiddetle ilgili içerik analizi yöntemi kullanan araştırmaların önemli bir kısmında şiddet içeren eylemler genellikle fiziksel güç kullanımı sonrasında verilen zarara veya ölüme odaklanmaktadır (Signorielli, 2005,s.56). Özellikle çocuklara yönelik televizyon programlarında komedi unsuru içeren veya doğal olaylar/kaza eseri ortaya çıkan şiddetin sınıflandırılmasıyla ilgili bir sorun yaşanmaktadır. Bu bağlamda, medyada şiddetin sunumu ve algılanışının değişik topluluklar üzerinde farklı özellikler göstereceğini söylenebilir. Şiddeti kuramsal bağlamda tanımlamanın zorluğunun yanı sıra, şiddet içeren her hangi bir medya içeriğinin analizi üzerine de farklı yorumlar getirilebilir.

Bununla birlikte NTVR’de (1998,s.7-8) içeriğinde televizyondaki şiddetin izleyiciler üzerinde zararlı etkilere yol açtığı üzerinde kesin yargılarda bulunmaktadır. Bu zararlı etkiler üç şekilde ortaya çıkmaktadır: (1) saldırgan davranış ve tutumların öğrenilmesi, (2) şiddete karşı duyarsızlığın oluşması ve (3) kişide şiddete maruz kalmaya ilişkin korkunun artması. Medyada var olan şiddetle ilgili önemli bir başka nokta da şiddetin haklı gösterilmesi durumudur (justified violence). Örneğin bir kahramanın adaleti sağlamak, kendini ve/veya kurbanları korumak amacıyla şiddete başvurusuyla sıkça karşılaşmak mümkündür. Bu konuda yapılan ampirik araştırmalar, düşünülen aksine şiddetin haklı gösterilmesinin agresif duyguları daha fazla harekete geçirebildiğini ispatlamaktadır (Anastasio, 2005).

1.1. Medyada Şiddet ve Çocuk

Şiddet olgusu yeni olmamakla birlikte, dünyada medya üzerinde zihinleri etkileyen şiddet olgusunun ortaya çıkışının incelenmeye başlaması ise 60 yıl öncesine dayanır. Birleşik Devletler temelli bu çalışmalar çocuk, medya ve şiddet üçgeninde önemli ipuçları sunmaktadır. Yazılı, sesli ve görsel tüm kitle iletişim araçlarını içinde barındıran genel yapı olan medyanın şiddet olgusu üzerindeki düşündürücü etkisinin temelinde televizyon olmuştur. Gazete ve radyo çok daha önceleri toplumsal hayatta yer almasına rağmen, televizyon kadar etki araştırmalarının konusu olmamıştır. Çocuk programlarındaki şiddetin araştırılmasına yönelik çalışmalar 1980’li yıllardan beri yapılmakta ve bu çalışmalarda çocuk programlarındaki şiddet öğelerine, özellikle fiziksel saldırganlığın fazla olduğuna dikkat çekilmektedir (Wilson vd., 2002; Kirsh, 2006). Bu nedenle medyada yayınlanan şiddet içeriğinin etkisini anlayabilmek için, geçmiş 50 yıldaki yapılan çalışmalara bakmak yeterlidir. Bu bağlamda, televizyonun etkisine ilişkin son elli yıldır yapılan toplam iki bine yakın çalışmanın 600’nün doğrudan şiddet konusu ile ilgili çalışmalar olduğu tespit edilmiştir (Pecora, Murray ve Wartella, 2006). Televizyonun etkisi üzerine yapılan genel araştırmalar 1950’li yıllarda anket ve korelasyon çalışmaları ile başlar ve 1960’lı yıllarda bu çalışmaları deneysel çalışmalar izler. İlk deneysel çalışmalar Bandura ve Berkowitz tarafından ortaya konulmuştur. Şiddetin öğrenilebilen davranışlar olduğunu iddia eden çalışmalarda Bandura (1977) ve Berkowitz (1993) şiddet içerikli görüntüler izlendiğinde agresif ve şiddet içerikli davranışların arttığını belirler. Bandura ilk çalışmalarında, “Saldırganlığın agresif modellerin taklit edilmesi yoluyla iletimi” (*Transmission of aggression through imitation of aggressive models*) (Bandura, Ross ve Ross, 1961) ve “Filmler aracılığıyla agresif karakterlere öykünme” (*Imitation of film-mediated aggressive models*) (Bandura, Ross ve Ross, 1961) modellerini geliştirmiştir. Sosyal öğrenme paradigması temelindeki bu çalışmalar, çocukların başkalarının davranışlarını yorumlama sürecine ilişkindir. Bandura’nın çalışmalarının merkezinde medya şiddeti vardı. Medyadaki şiddete ilişkin deneysel çalışmalar, canlandırma ve taklit içeren uyarıcılara maruz kalan kişilerin, başkalarına şiddet uygulamak isteği duyduğunu ortaya koymuştur. Deneysel çalışmaların önemli bir kısmı, çocuğun saldırgan olması ile televizyon programları arasında güçlü bir korelasyon bulunduğunu ispatlamıştır.

Birleşik Devletlerde şiddet konusuna çözüm getirebilmek, sebeplerini inceleyebilmek amacı ile beş farklı komisyon ve araştırma grubu bir araya gelerek araştırmaları merkezi

bir yapıda toplanmıştır. Şiddetin Nedenleri ve Önlenmesi Ulusal Komisyonu (National Commission on the Causes and Prevention of Violence) ve Ulusal Akıl Sağlığı Enstitüsü (National Institute of Mental Health) gibi birliklerin ve televizyon ile şiddet ilişkisini ortaya koyan araştırma gruplarının çalışmaları, televizyon ve şiddeti konu edinmiş önemli çalışmaların bir araya gelmesini sağlamıştır. Yine 1986 yılında Amerikan Psikoloji Derneği (American Psychological Association-APA) yayınladığı “Büyük Dünya, Küçük Ekran: Amerikan toplumunda televizyonun rolü” (**Big World, Small Screen: The Role of Television in American Society**) isimli sonuç raporunda, televizyondaki şiddetin agresif davranışlara neden olduğunu ve kişilerin çatışmaları çözmek için saldırgan davranışlar kullanma yönünde değerler geliştirdiği sonucunu açıklamaktadır (Huston vd., 1992,s.136). Houston ve arkadaşları bu çalışmalarında, şiddet üzerine yaptıkları araştırmalarının sonuçlarına dayanarak televizyonun çekici ve önemli bir uyarıcı olduğunu, özellikle çocuk ve gençlerin sağlık, çevre ve eğitim gibi konularda bilinçlenmesinde ve bilgilenmesinde bir araç olarak kullanılmasının önemli olduğu yargısına varmışlardır.

Gerbner ve arkadaşları (Gerbner vd., 1994,s.30) yapmış oldukları çalışmada, televizyona uzun süre maruz kalındığında şiddetin neredeyse kaçınılmaz olduğunu bulmuşlardır. Yapılan birçok anket çalışmalarında televizyondaki şiddet ve saldırganlık arasında doğrudan bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Murray, 2008). Bu nedensel ilişkinin boyutları ve yüzdeleri deneysel tasarımlarla (Thomas, Horton, Lippincott ve Drabman, 1977; Williams, 1986; Paik ve Comstock, 1994) ortaya konulmuştur. Bütün bu yıllar boyu süren çalışmalar sonunda Murray (2008), “Media Violence:The effects are both real and strong” isimli çalışmasında televizyondaki şiddetin çocuk ve yetişkinler üzerindeki tutum, davranış ve değer olarak etkisini üç grupta sınıflandırmaktadır: (1) saldırganlık, (2) korku ve (3) duyarsızlaşma. Bu çalışmaların sosyal öğrenme teorisi temelinde farklı gruplarda ve farklı yapılarla denemesinin sürdürebileceği öngörülürken, nörolojik süreçlere ilişkin anlayışı geliştirmek için bu çerçevedeki çalışmalara yönelmek zorunda olduğunu altını çizer. Murray (2008) televizyondaki şiddetin izlenmesi ile nörolojik korelasyon arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi yönündeki çalışmaların ortaya konulmasının, çocukların beyin faaliyetlerinin şiddete nasıl tepki verdiğinin ve nasıl zarar verebildiğinin belirlenmesinde zorunlu olduğuna dikkat çekmektedir. Çünkü şiddet, kısa ve uzun vadede güçlü tahribatlar yaratabilmektedir. Nörobiyolojik çalışmalarda temel anahtar eğlenceli şiddet içeriklerini izleyen çocuklarda, bu şiddetin çocuğu duyarsızlaştırma ya da beyinde bir uyandırma etkisinin olup olmadığının sorusuna cevap bulunmasıdır.

Şiddet izleyerek büyüyen çocuklarda beyinde de tahribat oluştuğuna ilişkin bulgular üzerine çalışmaların yapıldığı günümüzde, Amerikan Psikoloji Derneği (American Psychological Association-APA) televizyonun ve genel olarak medyanın şiddet unsurlarından çocukları koruyabilmek için bulgularıyla birlikte öneriler ortaya koymaktadır. 2005 yılında yayınladıkları raporda, APA şiddetin çocuklar ve gençler üzerindeki olumsuz etkisinin ispatlandığı bilimsel çalışmaların dökümünü ortaya koymuştur. Bütün bu çalışmalar sonunda APA (2005) şiddete karşı bilinçlenmek için şu önerileri sunmaktadır: “Çocukların medyada izlediklerine eleştirel bakabilmesi için medya okuryazarlığını öğretilmesi zorunludur. Bu nedenle çocuklar televizyon izlerken ya da interaktif oyunlar oynarken aileleri tarafından bilinçlendirilmelidir, eğlence endüstrisi ve yapım şirketleri toplumdaki olumsuz tutum ve davranışlarla izlenen

şiddet arasında doğrudan bağlantı olduğu konusunda ikna edilmelidir, çocuk ve şiddet üzerine bilim çevresinde yapılan araştırmaların bilinirliği ve toplum nezdinde görünürlüğü arttırılmalıdır, şiddet içerikli programlar izleyen ya da interaktif medyada oyunlar oynayan çocukların saldırgan davranış geliştirdikleri bilinmekte. Ancak, bu saldırganlığın boyutunun ne olabileceği ise tahmin edilememektedir. Bu konuda insanların bilinçlendirilmesi gerekmektedir.”

(<http://public.psych.iastate.edu/caa/abstracts/2005-2009/05apa.pdf>) Amerikan Psikoloji Topluluğu'nun çocuk ve medya üzerinden yaratılan şiddet konusunda oldukça endişeli ve kararlı biçimde bilinçlendirme faaliyetleri yaptıkları görülmektedir. Bu kaygı ile kurulan web sitesinde (<http://actagainstviolence.apa.org/>) bilinçlendirme çabaları aktif biçimde yürütülmektedir. Bu sitede şiddet, çocuk ve medyaya ilişkin çok sayıda el broşürü, araştırma, yayın ve yaptıkları faaliyetlere ilişkin bilgilendirici notlar yer almaktadır.

Türkiye'de çocuk, medya ve şiddete ilişkin birbirinden bağımsız biçimde medya ve çocuk ilişkisi üzerine yapılan çalışmalarda; medyanın çocuk üzerindeki etkisine ilişkin çalışmalara (Pembecioğlu, 2007; Ayrancı vd, 2004), hedef kitlesi çocuk program ve yayınlarının içerikleri üzerine araştırmalara (Akçalı, 2015) ve çocuğun medyada temsili ve etik ihlali üzerine incelemelere (Gencil Bek, 2011) rastlanır. Şiddet ve medya odağında hedef kitlesi çocuk olan çalışmada çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde sözel şiddet oranları ve ruhsal şiddet oranları araştırılmış ve şiddet türlerinin %26.5'ini sözel şiddet, %22.3'ünü ruhsal şiddet eylemlerinin oluşturduğu bulunmuştur. Sözel şiddet içinde sayı ve süre olarak en fazla rastlanılan eylem azarlama, ruhsal şiddet içinde korkutma eylemi olduğu bulgulanmıştır (Temel vd., 2014). İnceoğlu ve Akınar (2008) tarafından derlenen kolektif çalışmada medya ve çocuk ilişkisi çok boyutlu olarak ele alınır. Ulusal tez merkezinde “şiddet ve televizyon” anahtar kelimesi ile yapılan aramada 1996-2008 yılları arasında televizyondaki şiddet konusuna ilişkin 6 yüksek lisans tezi yapıldığı görülmektedir (Ekim 2013 itibarıyla yapılan tarama sonucu). Çocuk ve şiddete ilişkin ise 8 kayıta rastlanmıştır. 3'ü doktora düzeyinde olan çalışmalar 1989-2013 tarih aralığında yapılmıştır. 2004 yılında Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı koordinatörlüğünde “Şiddeti Önleme Platformu” kurulmuş ve bu platform kapsamında “Medya ve Şiddet Çalışma Grubu” oluşturulmuştur. Bir yıl süre ile çalışan bu grup medyada şiddet ve çocuğun korunmasına ilişkin ayrıntılı bir rapor ile Ulusal Eylem Planı hazırlanmasını önermiştir. Bunun dışında çeşitli üniversitelerde Çocuk Araştırma Merkezleri bulunmaktadır. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Çalışmaları Merkezi çatısı altında 2007 yılından beri “Çocuk Çalışmaları” (<http://www.cocukcalismalari.org/>) yürütülmektedir. Ancak ülkemizdeki şiddet olgusunu çözümlenecek ve bilinçlendirecek işbirliği içeren düzeyde çalışmaların ise henüz başında olduğumuz söylenebilir.

2. Çalışmanın Yöntemi

2.1.Amaç ve Önem

Bu çalışma, çocuk televizyonlarının sunduğu çizgi dizilerin şiddet içeriğine yoğunlaşmıştır. Çalışmanın esas amacı, şiddet olgusunun boyutlarına dikkat çekmek için, uluslararası bir yayın kanalı olan ve dünyada çeşitli bölgelerde yayın yapan bir çocuk TV kanalında yayınlanan çizgi dizilerdeki şiddet kategorilerini ortaya

çıkarmaktır. Çalışma çocuk kanalında yayınlanan, hedef kitlesi çocuklar olan dizilerin şiddet kategorilerini ortaya koyduğu ve şiddetin boyutuna dikkat çektiği için önemli görülmelidir. Benzer çalışmalardan bu çalışmayı özgün kılan şiddet kategorilerini oluşturmuş olmasıdır.

2.2. Örneklem

Ülkemizde araştırmanın yapıldığı 2013 yılında, uydu, kablolu ve dijital ortamlarda yayın yapan 30’u aşkın çocuk televizyon kanalı bulunmaktadır. Çalışmada uluslararası düzeyde yayın yapan bir TV kanalı olan Cartoon Network çocuk televizyonu seçilmiştir. Cartoon Network ülkemizde uydudan, kablolu yayından ve dijital yayından izlenebilmektedir. Hedef kitlesine her yayın ortamında ulaşabilen kanal, 1992 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde kurulmuştur. Şu anda Latin Amerika, Ortadoğu, Avrupa, Asya ve Afrika’nın farklı ülkelerinde geniş bir alanda yayın yapmaktadır (<http://www.cartoonnetwork.com/legal/international.html>). Bu çalışma için Türkiye’de 01-07 Ekim 2013 tarih aralığı yargısal olarak seçilmiştir. Seçilen yayın aralığı süresince kanalda 24 farklı dizinin yayımlandığı tespit edilmiştir. “*Ben 10, Redakai, Gormiti, Adventure Time, Regular Show, Garfield, Johnny Test, Camp Lazlo, Star Wars, The Amazing World of Gumball, The Smurfs, Generator Rex, Sym-Bionic Titan, Courage the Cowardly Dog, Cow&Chicken, Johnny Bravo, Bananas in Pyjamas, Lazy Town, Wow Wow Wubbzy, Dream Works Dragons: Riders of Berk, The Jelly Jam, Mama Mirabelle’s Home Movies, The Secret Saturdays, Angelo Rules*” dizileri çalışmanın örneklemini olarak belirlenmiştir. Çalışma belirtilen tarih aralıkları ve Cartoon Network çocuk televizyon kanalında bu tarih aralığında yayınlanan dizilerle sınırlıdır.

2.3. Yöntem

Çalışmada sosyal bilimlerin farklı alanlarında kullanılabilen, iletişim materyallerinin nicel olarak çözümlenmesini sağlayan içerik çözümleme yöntemi kullanılmıştır. İçerik çözümlemesinin amacı, araştırma metnini niteliklerini, sistemli ve nesnel olarak belirlemektir. Metin-sayılaştırma-metin esası üzerine kurulu olan içerik analizi yöntemi gazete, televizyon gibi görsel ve yazılı medya ürünlerinin çözümlenmesinde faydalı bir yöntem olarak kabul edilir. İçerik analizi dört aşamada yapılır. (1) örneklemin belirlenmesi, (2) kategorilerin (sınıflandırma yapısının) belirlenmesi, (3) çözümleme formunun belirlenmesi ve (4) sayım sisteminin belirlenmesi.

Çalışmanın araştırma evreni ülkemizde yayın yapan çocuk televizyonlarıdır. Bu televizyonlardan amaçlı örneklem yöntemi kullanılarak, şiddet içeriğinin en fazla yer aldığı ön izlemesi ile Cartoon Network kanalı olarak belirlenmiştir. 01-07 Ekim aralığında bir hafta boyunca incelenen kanalda, hafta içi yayın akışının aynı olduğu ve aynı saatlerde, aynı dizilerin yer aldığı görülmüştür. Hafta sonu ise yayın akışına farklı dizilerin eklendiği bulgulanmıştır. Dolayısı ile bu sürede yayınlanan tüm çizgi diziler seçilerek inceleme kapsamına alınmıştır. Analiz öncesi kategorilerin belirlenmesi için diziler izlenmiş ve dizilerde geçen şiddet öğeleri kategorileştirilmiştir. Bu kategorilerden oluşan çözümleme formu oluşturulmuştur. Her bir kategorideki şiddet unsuru sayısallaştırılmıştır. Daha sonra oluşturulan analiz formu aracılığı ile çalışmanın

güvenilirliği için, iki farklı araştırmacı dizileri inceleyerek her bir şiddet kategorisinin frekansını ve yüzdesini ortaya koymuştur.

3. Çalışmanın Bulguları ve Yorum

Çalışmada çocuk televizyonunda yer alan animasyon dizilerinin hangi şiddet unsurunun ne kadar sıklıkta tekrar ettiğinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Örneklem olarak belirlenen çocuk kanalında bir hafta süresince çok kez tekrar eden 24 farklı çizgi dizinin incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Bu çizgi dizilerin isimleri ve bir hafta içinde tekrarlanma sıklıkları Tablo.1’de belirtilmiştir.

Tablo1. Çizgi Dizilerin Yayınlanma Sıklıkları ve Yayın Günleri

Çizgi Dizinin Adı	Yayın sıklığı (günde)	Yayın sıklığı (haftada)	Yayın günü
1Ben 10: Omniverse/Ultimate	4	26	Hafta içi/sonu
2Redakai: Conquer the Kairu	3	17	Hafta içi/sonu
3Gormiti: Nature unleashed!	3	21	Hafta içi/sonu
4Adventure Time	3	19	Hafta içi/sonu
5Regular Show	1	11	Hafta içi/sonu
6Garfield	1	5	Hafta içi
7Johnny Test	2	14	Hafta içi/sonu
8Tr Camp Lazlo	1	8	Hafta içi/sonu
9Star Wars	2	14	Hafta içi/sonu
10The Amazing World of Gumball	3	17	Hafta içi/sonu
11The Smurfs	3	17	Hafta içi/sonu
12Generator Rex	3	17	Hafta içi/sonu
13Sym- Bionic Titan	1	8	Hafta içi/sonu
14Caurage the Cowardly Dog	1	7	Hafta içi/sonu
15Cow&Chicken	1	7	Hafta içi/sonu
16Johnny Bravo	1	7	Hafta içi/sonu
17Bananas in Pyjamas	1	7	Hafta içi/sonu
18Lazy Town	1	7	Hafta içi/sonu
19Wow Wow Wubbzy	1	7	Hafta içi/sonu
20Dream Works Dragons: Riders of Berk	3	17	Hafta içi/sonu
21The Jelly Jam	1	2	Hafta sonu
22Mama Miraqbble’s Home Movies	1	2	Hafta sonu
23The Secret Saturdays	1	2	Hafta sonu
24TR Angelo Rules	1	2	Hafta sonu

Örneklem kapsamındaki televizyon kanalında hafta içi aynı program akışı yer almakta, hafta sonu ise hafta içi yayınlanmayan dört farklı dizi bulunmaktadır. Kanalda genel olarak bakıldığında en fazla tekrar edilen diziler “Ben 10: Omniverse/Ultimate”, “Gormiti: Nature unleashed” ve “Adventure Time” olarak bulgulanmıştır.

Araştırmanın temel sorusu olan, şiddet kategorilerinin neler olduğunu ve yayınlanma sıklığını bulguların için, öncelikle tüm diziler izlenerek şiddet yapıları ortaya çıkarılmıştır. Bu ön çalışmada, dizilerdeki karakterlerin eylemlerinin üç farklı şiddet yapısında toplandığı bulgulanmıştır. Bu şiddet yapılarının; (1) kendine saldırma, (2) başkasına saldırma ve (3) çevreye saldırma kategorileri altında toplandığı görülmüştür. Bu bulgu içerik analizinde yapılması gereken sınıflandırma yapısının oluşturulmasını sağlamıştır. Bu üç sınıflandırma yapısı çerçevesinde dizilerde yer alan şiddet yapıları ortaya çıkarılmıştır. Şiddet yapılarının dizilerde yer alma sıklığı ve yüzdesi ise Tablo 2.de verilmiştir:

Tablo 2. Şiddetin Sınıflandırma Yapısına Göre Dağılım Frekansı

Şiddet kategorileri	Frekans	Yüzde
Kendine saldırma	83	%13,69
Başkalarına saldırma	433	%70,95
Çevreye saldırma	93	%15,34
Toplam	609	%100

Tablo 2.de görüldüğü gibi toplam 24 dizide sadece tek bir bölümlerinin izlenmesi ile belirlenen şiddet alt kategorilerinin sayısı 609 olmuştur. Bu sayıdaki şiddet unsurunun %70,95 oranında dizi kahramanlarının “başkalarına saldırma” sınıflandırma yapısında toplandığı bulgulanmıştır. “Kendine saldırma” kategorisinde %13,69 oranla en düşük şiddet yapısı ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın “Kendine saldırma”, “Başkasına saldırma” ve “Çevreye saldırma” ana sınıflandırma yapılarının alt başlıklarına bakıldığında şiddet kategorilerinin alt sınıflandırma yapısı görülür. 24 farklı dizinin sadece tek bölümleri incelendiğinde tüm dizilerdeki “Kendine saldırma” sınıflandırma yapısının altında 10 farklı şiddet yapısı ile karşılaşılmıştır. Bu şiddet yapıları ise dizideki karakterin; (1) kendine işkence etme, (2) başka bir canlıya dönüşme, (3) kendini kesme, (4) kendini parçalama, (5) bir yerden atlama, (6) düşme, (7) çarpma, (8) ağlama, (9) kendini patlatma ve (10) kendine vurma alt şiddet yapıları olarak bulgulanmıştır. “Kendine saldırma” sınıflandırma yapısında en fazla şiddet içeren üç diziyeye ilişkin frekans sıklıkları Tablo 3.de verilmiştir. Analiz kapsamındaki 24 diziden en fazla şiddet içeren üç dizinin frekansları bu tabloda yer almıştır. Bu dizilerden “Adventure Time”, “Camp Lazlo” ve “The Amazing World of Gumball” ortalama yayın süresi 20 dakika olup, bu süre içinde sadece “kendine saldırma” sınıflandırma yapısında 14 ila 12 şiddet unsuruna rastlanmıştır.

Tablo 3. “Kendine Saldırma” Kategorisi Şiddet Alt Sınıfları ve En Fazla Bu Kategorideki Şiddet Unsurlarını İçeren Dizilerde Tekrarlanma Sıklığı

“Kendine saldırma” alt sınıfları	Adventure Time (Frekans)	Camp Lazlo (Frekans)	The Amazing World of Gumbal (Frekans)
1İşkence	-	-	-
2Başka bir canlıya dönüşme	2	-	-
3Kendini kesme	-	-	-
4Kendini parçalama	1	-	5
5Atlama	-	-	-
6Düşme	4	3	3
7Çarpma	1	5	1
8Ağlama	4	2	3
9Patlama	1	-	-
10Kendine vurma	1	2	-
Toplam	14	12	12

“Kendine saldırma” kategorisindeki alt sınıflandırma yapılarının frekansı toplam 24 dizide 83 olarak belirlenmiştir. En fazla kullanılan şiddet unsuru Tablo 3.de görüldüğü gibi, kendini parçalama, düşme, çarpma ve ağlama biçiminde olmuştur. Frekansı yazmayan şiddet unsurları bu dizi dışındaki diğer dizilerde rastlanan şiddet unsurları olup, çalışmada alt şiddet unsurlarının tamamını göstermek ve şiddet yapıları hakkında bir fikir oluşturmak kaygısı ile tabloda yer almıştır. “Kendine saldırma” kategorisindeki şiddet unsurları en fazla yer alan Tablo 3.de belirtilen dizilerde ortalama her 1,5 dakikada, çizgi dizi izleyicisi kendine saldırma şiddet unsurlarının birisini görmektedir. Örneklem kapsamındaki televizyon kanalında yer alan şiddet kategorilerinden “Başkalarına saldırma” kategorisi şiddet alt sınıfları Tablo 4.de verilmiştir. Bu kategoride 18 farklı şiddet unsuru toplanmıştır. “Başkalarına saldırma” kategorisindeki alt sınıflandırma yapısında en fazla şiddet unsurunun dört dizide bulunduğu gözlemlenmiştir. “Generator Rex”, “Adventure Time”, “Camp Lazlo” ve “Star Wars” dizileri bu kategoride en fazla alt şiddet unsurlarına rastlanan yapımlar olmuştur. “Generator Rex” dizisinde en fazla tekmeleme, silah kullanma, başkasını kesme, fırlatma, düşürme-itme şiddet yapıları ile karşılaşılmıştır. Bu dizide toplamda, sadece bu kategoride, 53 şiddet unsuruna rastlanmıştır. 20 dakikalık bir programda ortalama 22 saniye aralıklarla “başkalarına saldırma” alt şiddet unsurları yer almaktadır. Bu oldukça yüksek bir rakamdır. “Adventure Time” dizisinde ise toplam 48 alt şiddet unsuruna

rastlanmıştır. Bu dizide en fazla bir cisimle vurma, öldürme ve korkutma şiddet unsuruna rastlanır. “Camp Lazlo” dizisinde ise bir cisimle başkasına vurma şiddet unsuru ile Star Wars dizisinde ise en fazla ise öldürme ve silah kullanma şiddet unsuru ile karşılaşılır. Tüm bu şiddet unsurlarının bir dizi içinde bu kadar çok sayıda tekrar etmesi şiddet içeriğinin boyutu hakkında önemli ipuçları vermektedir.

Tablo 4. “Başkalarına Saldırma” Kategorisi Şiddet Alt Sınıfları ve En Fazla Bu Kategorideki Şiddet Unsurlarını İçeren Dizilerde Tekrarlanma Sıklığı

“Başkalarına saldırma” alt sınıfları	Generator Rex (Frekans)	Adventure Time (Frekans)	Camp Lazlo (Frekans)	Star Wars (Frekans)
1Tekmeleme	11	2	-	-
2Tokat atma	6		7	-
3Yumruk atma	2	1	7	2
4Bir cisimle vurma	4	13	27	-
5Bıçaklama	1	-	-	1
6Silah kullanma	8	-	1	33
7İşkence	-	-	-	-
8Öldürme	-	13	-	10
9Korkutma	-	6	3	-
10Kesme	5	-	1	-
11Parçalama	-	-	-	-
12Başka bir canlıya dönüştürme	-	4	-	-
13Isırma	-	1	1	-
14Bağırma	-	6	5	-
15Fırlatma	8	1	-	-
16 Araçla ezme	-	1	-	-
17Ateş püskürtme	-	-	-	-
18Zincire vurma	-	-	-	-
19 Düşürme-itme	8	-	1	-
Toplam	53	48	46	46

“Başkalarına saldırma” alt kategorisinde Tablo2.’de görüldüğü gibi örneklem kapsamındaki toplam 24 dizide en fazla tekrarlanan şiddet unsurları bu kategoride olmuş ve tekrarlanma sıklığı 433 olarak bulgulanmıştır. Tekrarlanma sıklığının yanı sıra şiddet alt unsurları da 19 olarak belirlenmiştir.

Bir diğer şiddet kategorisi olan “çevreye saldırma” yapısında 8 farklı şiddet unsuru ile karşılaşmıştır. Tablo 5.’de bu unsurlar ve en fazla tekrarlanan diziler gösterilmektedir.

Tablo 5. “Çevreye Saldırma” Kategorisi Şiddet Alt Sınıfları ve En Fazla Bu Kategorideki Şiddet Unsurlarını İçeren Dizilerde Tekrarlanma Sıklığı

“Çevreye saldırma” alt sınıfları	Generator Rex (Frekans)	Gormiti: Nature unleashed (Frekans)	Johnny Test (Frekans)	Sym-Bionic Titan (Frekans)
1 Yakma	-	10	-	-
2 Yıkma	-	-	-	1
3 Hız yapma	3	-	2	4
4 Köprü/yol yıkma	1	-	-	2
5 Ev yıkma	-	-	2	-
6 Mekânları dağıtma	10	6	1	2
7 Araçları dağıtma	5	-	2	1
8 Kırma/parçalama	-	3	5	2
Toplam	19	19	12	12

“Çevreye saldırma” kategorisindeki şiddet unsurlarının en fazla kullanıldığı diziler “Generator Rex”, “Gormiti: Nature unleashed”, “Johnny Test” ve “Sym-Bionic Titan” olmuştur. Bu kategoride çevreyi yakma, yıkma, hız yapma, köprü/yol yıkma, ev yıkma, mekânları dağıtma, araçları dağıtma ve çevreyi kırma/parçalama gibi alt şiddet unsurları dizilerde tespit edilmiştir. Bu kategoride en fazla mekânları dağıtma ve çevreyi yakma şiddet unsurunun kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Tablo 6.’da örneklem olarak belirlenen 24 çizgi dizi ve bunlarda yer alan üst şiddet kategorileri ve tekrarlanma sıklığı ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Bu tablo incelendiğinde Bananas in Pyjamas, Lazy Town ve Mama Mirabelle’s Home Movies dizilerinin şiddet unsuru taşımadığı, Garfield dizisinde ise sadece bir şiddet unsuru olduğu gözlemlenmiştir. En fazla şiddet unsuru tekrarlanan diziler 76 şiddet tekrarı ile Generator Rex olmuştur. Adventure Time 64 şiddet tekrarı ile ikinci sırada yer alırken, Camp Lazlo toplam 62 şiddet tekrarı içermiştir. Bu rakamlar 20 dakikalık diziler için ortalama 17 saniyede bir şiddet sahnesi anlamına gelmektedir.

Tablo 6. Çizgi Dizilere Göre Şiddet Kategorilerinin Dağılımı

	Kendine saldırma	Başkalarına saldırma	Çevreye saldırma	Toplam
1Ben 10: Omniverse/Ultimate	6	8	4	18
2Redakai: Conquer the Kairu	-	28	2	30
3Gormiti: Nature unleashed!	5	17	15	37
4Adventure Time	14	48	2	64
5Regular Show	2	14	3	19
6Garfield	-	1	-	1
7Johnny Test	6	17	12	35
8Camp Lazlo	12	46	4	62
9Star Wars	2	46	1	49
10The Amazing World of Gumball	12	29	1	42
11The Smurfs	2	4	-	6
12Generator Rex	4	53	19	76
13Sym- Bionic Titan	5	3	12	20
14Caurage the Cowardly Dog	1	13	9	23
15Cow&Chicken	3	5	1	10
16Johnny Bravo	1	16	4	21
17Bananas in Pyjamas	-	-	-	-
18Lazy Town	-	-	-	-
19Wow Wow Wubbzy	-	6	-	6
20Dream Works Dragons: Riders of Berk	1	26	-	27
21The Jelly Jam	1	6	-	7
22Mama Mirabelle's Home Movies	-	-	-	-
23The Secret Saturdays	6	42	3	51
24Angelo Rules	-	5	1	6
Toplam	83	433	93	609

Türkiye'deki tek bir kanaldan yayınlanan çocuk dizilerindeki şiddet içerik ve tekrarlanma sıklığının ortaya çıkarıldığı bu çalışmada şiddetin çok üst boyutlarda olduğu bulgulanmıştır. Çünkü bu çalışma sadece tek bir çocuk kanalında yayınlanan çocuk dizilerine odaklanmıştır. Haberler, dizler, filimler gibi bir günlük televizyon yayın akışında karşılaşılan şiddet unsurları bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Bütün bunlarda incelendiğinde daha üst boyutlarda şiddet unsuru ile karşılaşılacağı öngörülebilir.

Sonuç

Şiddetin tanımlanması ve medyadaki yansımalarının analizi genel olarak kültürel çalışmalar içerisinde değerlendirilebilir. Konuyla ilgili literatürde medyada şiddetin izleyiciler üzerinde yarattığı etkilerin değerlendirilmesi üzerine uygulamalı araştırmaların, sınırlı bir çerçevede gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle, bu araştırma şiddetin etkilerini ölçmekten çok, var olan medya içeriğindeki şiddetin boyutunu ve hangi ölçüde şiddete içeren programlara maruz kalılabileceğini ölçmeyi amaçlamıştır. İleriki çalışmalarda, Türkiye'de yayınlanan çocuk programlarının, izleyicileri üzerinde ne tür bir etki yarattığı uygulamalı araştırmalar sonucunda elde edilebilir. Bu noktada, çalışma bir kaynak yaratma hedefindedir. APA web sitesinde yapılan araştırmalara ilişkin "Tartışma bitmiştir. Son otuz yılı aşkın bir süreçte, kitle iletişimi üzerine yapılan araştırmalardaki ezici bir bulgu, medyadaki şiddet sahnelerine maruz kalmanın, çocuklarda saldırgan davranışları arttırdığı olmuştur" net sonucunu duyururken (<http://actagainstviolence.apa.org/> (erişim Eylül 2013), medyada şiddete savaş açmayı ihmal etmez. Bu kadar açık olan etkiye ilişkin ülkemizde çocuk ve yetişkinlerin daha bilinçli olması zorunludur. Bu çalışmanın sonunda ortalama her 40 saniyede bir şiddet unsuru ile karşılaşan bir çocuk beyninin buna tepkisiz kalmayacağını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra medyadaki şiddetin haklı gösterilmesi (justified violence) özellikle de çocukların izledikleri televizyonlarda var olan kahramanların adaleti sağlamak, kendilerini ve insanları korumak ve/veya dünyayı kurtarmak gibi nedenlerle baş vurdukları şiddetin de izleyici kitlesi üzerinde saldırgan davranışların meşrulaştırılmasını sağladığı unutulmamalıdır. Bu nedenle ebeveynlerin çocukların izledikleri programların içeriği hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak gerektiğine dair bilinçlendirme çabaları kaçınılmazdır. Şiddet içeriklerinin etkisinin olduğu kesin olmakla birlikte, şiddete gösterilecek tepkinin sınırları tam olarak kestirmek mümkün olamamaktadır. Uzun soluklu çalışmalara, ortak araştırma merkezlerine ve her şeyden öte bilgilendirme ve bilinçlendirme sürecine zaman kaybetmeden başlanması gerekmektedir. Şiddetin, sadece medyadan yayılmadığını belirtmek elbette gereklidir. Medya şiddeti dışındaki süreçleri kontrol etmek de, şiddet çalışmalarının bir başka boyutu olarak kabul edilmelidir. Ancak medyaya ilişkin yayınların ise daha kontrollü bir biçimde yapılmasının zorunlu olduğu düşünülmektedir. Dünyada medyada şiddetin sonuçları ve önlenmesine yönelik çalışmalar bir "halk sağlığı" konusu olarak ele alınmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye'de medya şiddetinin araştırılmasını sağlayacak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığının da içinde bulunacağı ve ortak akademik çalışmaların yapılacağı bir platforma ihtiyaç duyulduğu ise açıktır.

KAYNAKÇA

- Akçalı, S. İ. (2015). Çocuk ve Medya. (Derleme) 4. bsk. Ankara:Nobel yay.
<http://actagainstviolence.apa.org/> (erişim Eylül 2013) American Psychological Association. (2005). APA calls for reduction of violence in interactive media used by children and adolescents. Retrieved August 22, American Psychological Association. (2007). Act Against Violence report: Media violence. Available from <http://actagainstviolence.apa.org/> (erişim Eylül 2013)
- Anastasio, A. P. (2005). Does viewing justified violence lead to devaluting others?. Current Psychology, Vol. 23, No.4, ss. 259-266.
- Ayrancı Ü, Köşgeroğlu N, Günay Y. (2004). Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyleri. Anadolu Psikiyatri Dergisi, No.5, 133-40.
- Bandura, A. (1977). Social Learning Theory. Englewood Cliffs, N. J: Prentice Hall.
- Bandura A, Ross D, Ross AS. (1961). "Transmission of aggression through imitation of aggressive models". Journal of Abnormal and Social Psychology, 63:575-582.
- Berkowitz, L. (1993). Aggression: Its causes, consequences and control. New York: McGraw-Hill.
- Carter, C., Weaver, C.K. (2003), Violence and the media. Philadelphia: Open University Press
- Gencel, Bek M. (2011) Medyada Çocuk hakları ve Etik İhlal. Mustafa Ruhi Şirin (edited by). Çocuk Hakları ve Medya. Çocuk Vakfı yayınları.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M. Ve Signorielli, N. (1994). "Growing up with television: The cultivation Perspective" In J. Bryant ve D. Zillmann (edited by). Media effects: Advances in theory and research. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Huston, A.C., Donnerstein, E., Fairchild, H., Feshbach, N.D., Katz, P.A., Murray, J.P., Rubinstein, E.A., Wilcox, B., & Zuckerman, D. (1992). Big world, small screen: The role of television in American society. Lincoln, NE: University of Nebraska Press.
- İnceoğlu, Y., Akıner, N (2008). Medya ve Çocuk Rehberi:İletişim Araştırmaları İçin Rehber Kitap. Konya: Eğitim Kitabevi
- Kirsh, S.J. (2006). Cartoon violence and aggression in youth. Aggression and Violent Behavior, 11, 547-557.
- Medya ve Şiddet Çalışma Grubu Raporu.
http://www.aile.gov.tr/images/icerik/20069659809/doc/SIDDETI_ONLEME_PLATFORMUMEDYA_VE_SIDDET_CALISMA_GRUBU_RAPORU_05.DOC
(Erişim 15.09.2013)
- Murray John P. (2008) Media Violence: The Effects Are Both Real and Strong. American Behavioral Scientist, 51(8) 1213-1214.
- NTVR(1998) National Television Violence Report - UCLA Center for Communication and Social Policy

- <http://www.turnoffyourtv.com/healtheducation/violencechildren/NTVVSexecsum.pdf> (Erişim: 20.10.2013)
- Paik, H., Comstock, G. (1994) The effects of television violence on antisocial behavior: A meta-analysis. *Communication Research*, 21(4), 516-546.
- Pembecioğlu, N. (2007). *İletişim ve Çocuk*. İstanbul: Ebabel yay.
- Pecora, N., Murray, J.P., & Wartella, E. (2006) *Children and television: 50 Years of research*. Mahwah, NJ: Earlbaum.
- Potter, W.J. (1999) *On media violence*. California: Sage Publications,
- Riches, D. (1989) “Şiddet Olgusu”. David Riches (edited by). *Antropolojik Açıdan Şiddet*. Dilek Hattatoğlu (translated by), İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Signorielli, R. (2005) *Violence in the media*. California: ABC-CLIO
- Siddeti Önleme Platformu (2004).
- Temel, M., Kostak, M.A., Çelikkalp, Ü. (2014).Çocuk Kanallarında Yayımlanan Çizgi Filmlerdeki Şiddetin Belirlenmesi. *DEUHYO ED*. 2014,7(3), 199-205
- Thomas, M. H., Horton, R. W., Lippincott, E. C., Drabman, R. S. (1977). “Desensitization to portrayals of real life aggression as a function of television violence”. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35(6), 450-458.
- Williams, T. M. (Ed.). (1986) “The impact of television: A natural experiment in three communities” New York: Academic Press.
- Wilson, B.J., Smith, S.L., Potter, W.J., Kunkel, D., Linz, D., Colvin, C.M., et al. (2002). Violence in children’s television programming: assessing the risks. *Journal of Communication*, March, 5-35.
- World Health Organization, (2002), *World report on violence and health*, Geneva Switzerland.
- http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/introduction.pdf (Erişim: 20.10.2013)
- <http://www.actagainstviolence.org> (Erişim: 22.10.2013)
- <http://www.cartoonnetwork.com/legal/international.html> (Erişim: 15.08.2013)
- <http://www.cocukcalismalari.org/>(Erişim: 22.10.2013)
- <http://public.psych.iastate.edu/caa/abstracts/2005-2009/05apa.pdf> (Erişim: 21.07.2015)

